

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента, завідувачки кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету Бондаренко Ольги Сергіївни на дисертацію здобувача ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю «081 Право» Осіпової Олени Олександрівни на тему: «Особливості судового захисту прав суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг»

Детальний та усебічний аналіз дисертаційного дослідження Осіпової Олени Олександрівни на тему «Особливості судового захисту прав суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг», що представлено для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право дає змогу зробити висновок щодо його актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності, надати загальну оцінку дисертації.

1. Актуальність обраної теми дисертації

Актуальність обраної теми дисертації обумовлюється великою соціальною значущістю сфери адміністративних послуг, а відтак високими вимогами щодо системи захисту прав суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг. Одним з елементів такої системи є судовий захист відповідних прав, що реалізується в межах адміністративного судочинства. За даними судової статистики саме справи пов'язані зі спорами з приводу надання різноманітних адміністративних послуг складають суттєву частину практики адміністративних судів взагалі. Незважаючи на досить повне правове регулювання у сфері адміністративного судочинства, стосовно розгляду та вирішення справ пов'язаних із наданням адміністративних послуг, існує низка проблем, вирішення яких потребує відповідного наукового

обґрунтування. До таких проблем можна віднести проблеми вибору належного та ефективного способу захисту, проблему визначення меж судової дискреції та відповідного процесуального розсуду у зазначених справах, проблему реалізації окремих принципів адміністративного судочинства у дані категорії справ та деякі інші. Слід також зауважити, що на даний момент наукове опрацювання зазначених проблем є доволі фрагментарним, як і теоретичних аспектів адміністративного судочинства у справах, пов'язаних із наданням адміністративних послуг. Саме на вирішення зазначених проблем і спрямовано рецензоване дисертаційне дослідження, тому його тему можна вважати актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., а також у межах науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем України», затвердженої на період 2018-2023 рр. (номер державної реєстрації 0118U001317).

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Основні положення та висновки, що викладені у дисертації, є належним чином обґрунтованими і містять нові, оригінальні відомості про особливості судового захисту прав суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг.

Дисертаційна робота виконана у повному обсязі на належному науковому рівні із використанням сучасних наукових підходів, методів та прийомів наукових досліджень у галузі права. Загальнофілософською основою дисертаційного дослідження є діалектичний підхід. За допомогою

методів та прийомів формальної логіки (аналіз, синтез, дедукція, індукція, рух від абстрактного до конкретного) встановлено основні ознаки правової природи адміністративних послуг та особливості способів судового захисту прав суб'єктів звернення за наданням адміністративних послуг. За допомогою системно-структурного методу виявлено взаємозв'язки і взаємообумовленість процесуальних засобів судового захисту і визначено напрямки їхнього вдосконалення, проведено класифікацію адміністративних послуг і встановлено види порушень прав суб'єктів звернення під час їхнього надання. Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовано для вивчення аналогічних правових інститутів у суміжних галузях законодавства та досвіду правотворення і судочинства у сфері публічно-правових відносин деяких зарубіжних країн, зокрема Франції, ФРН та Республіки Казахстан. Метод статистичного аналізу надав можливість продемонструвати обсяг і динаміку надання в Україні адміністративних послуг, результативність розгляду та навантаження адміністративних судів справами окремих категорій із надання адміністративних послуг. За допомогою логіко-семантичного методу наукового пізнання розкрито сутність основних правових категорій, що становлять теоретичний базис предмета дослідження. Спеціальний формально-юридичний (догматичний) метод дослідження застосовано під час аналізу окремих правових норм і процесуальних інститутів в аспекті теми дослідження. Метод узагальнення й аналізу судової практики дозволив виявити закономірності, помилки та недоліки застосування судами способів судового захисту прав суб'єктів звернення за наданням адміністративних послуг.

Наукова новизна: рецензоване дисертаційне дослідження спрямоване на вирішення проблем удосконалення судового захисту прав суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг. На основі дослідження, що базувалося на результатах діяльності адміністративних судів щодо розгляду справ у сфері надання адміністративних послуг, дисертантці вдалося удосконалити теоретичне підґрунтя розгляду та вирішення відповідних справ,

а також сформулювати низку практичних пропозицій щодо удосконалення відповідного законодавства, особливо у частині покращення розгляду та вирішення справ щодо надання пенсійних та інших соціальних послуг.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені у шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, та одній статті – у зарубіжному виданні, сімох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення результатів рецензованого дисертаційного дослідження полягає у тому, що автором удосконалено понятійно-категоріальний апарат сфери правового регулювання адміністративних послуг, запропоновано авторську класифікацію адміністративних послуг, доведено правову природу пенсійних та інших соціальних послуг як адміністративних, запропоновано авторський погляд на зміст окремих принципів адміністративного судочинства щодо спорів у сфері адміністративних послуг, сформульовано оригінальні погляди на механізми досудового врегулювання спорів у відповідній сфері, запропоновано необхідність включення до процедур адміністративного судочинства окремого ревізійного провадження.

Дисертація Осіпової О.О. має й відповідне практичне значення. Так, до дисертаційної роботи додано довідку про впровадження результатів дослідження здобувача у практичній діяльності Сумського окружного адміністративного суду, про прийняття до розгляду пропозицій автора Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики, а також про використання результатів дослідження у навчальній діяльності Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету.

4. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Представлені до рецензування дисертація та анотація відповідають вимогам, встановленим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 226 сторінок і складається з анотації, вступу, трьох розділів власних досліджень, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків. Список використаних джерел, що налічує 164 найменування, розміщений на 16 сторінках, додатки – на 8 сторінках. Робота доповнена таблицями.

В анотації подано найважливіші результати дослідження та представлено їх новизну. Анотація викладена українською та англійською мовами, що відповідає вимогам чинного законодавства України щодо оформлення дисертації.

Вступ містить всі складові, рекомендовані чинним законодавством України, зокрема: обґрунтування актуальності проблеми дисертації; зазначення зв'язку роботи з науковими програмами, темами; формулювання мети, завдань дослідження; визначення об'єкту, предмету та методів дослідження; визначення науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації та нормативну базу наукового дослідження; окреслення практичного значення висновків та положень дисертації; перелік наукових конференцій, де були апробовані основні положення роботи; надання відомостей щодо публікацій дисертанта за матеріалами дисертації.

Розділ 1 *«Теоретичні засади адміністративного судочинства у сфері надання адміністративних послуг»* складається з чотирьох підрозділів, в яких розкриваються питання адміністративних послуг у контексті предмета адміністративного судочинства; правовідносин у сфері надання адміністративних послуг як об'єкт судового захисту; особливостей реалізації мети, завдань і функцій адміністративного судочинства під час вирішення спорів у сфері надання адміністративних послуг; особливостей реалізації принципів адміністративного судочинства та зміст гарантій судового захисту під час вирішення спорів у сфері надання адміністративних послуг.

Розділ 2 *«Способи та засоби судового захисту у сфері надання адміністративних послуг»* складається з п'яти підрозділів, в яких

розкриваються питання щодо поняття, видів та системи способів судового захисту під час вирішення спорів у сфері надання адміністративних послуг; вибору способу судового захисту під час вирішення в суді спорів у сфері надання адміністративних послуг; процесуальних засобів судового захисту прав суб'єктів звернення за наданням адміністративних послуг на стадії звернення до адміністративного суду та відкриття провадження у справі; процесуальних засобів судового захисту прав суб'єктів звернення за наданням адміністративних послуг на стадії розгляду справи по суті; процесуальних засобів судового захисту прав суб'єктів звернення за наданням адміністративних послуг на стадіях перегляду та виконання судових рішень.

Розділ 3 *«Особливості процесуального розсуду та застосування норм права під час вирішення спорів у сфері надання адміністративних послуг»* складається з двох підрозділів, в яких розкриваються питання щодо дискреційних повноважень та процесуального розсуду під час вирішення спорів у сфері надання адміністративних послуг; особливостей тлумачення та застосування норм права під час вирішення судом спорів у сфері надання адміністративних послуг.

Стосовно якості тексту дисертації можна відзначити використання автором належного наукового стилю викладення матеріалу, його логічну структуру, точність і стислість висновків до кожного розділу, концептуальний характер висновків до дисертації у цілому.

Усі цитати в дисертаційній роботі оформлені відповідно до вимог законодавства України з чітким посиланням на першоджерело. Текстові запозичення, що містяться у в роботі, оформлені коректно і не мають ознак плагіату. Коефіцієнти подібності визначені в протоколів перевірки роботи в межах дозволених норм.

Висновки сформульовані дисертантом чітко і повно розкривають поставлені в роботі завдання та результати дослідження.

5. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації

Недоліків, які б можна було б кваліфікувати як суттєві чи принципові у дисертації Осіпової О.О. на тему «Особливості судового захисту прав суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг» при рецензуванні мною не виявлено, але є низка наступних зауважень:

1. У пункті «Методи дослідження» системно-структурний метод вказано двічі у різних місцях, хоча приклади його застосування можна було б об'єднати (с. 18).

2. Висновки до розділів 1 та 2 виглядають надто об'ємними, відповідно 20 та 23 пункти. Вони були б більш зручними для сприйняття, якби пропозиції щодо удосконалення законодавства до них не включались.

Вказані зауваження не є принциповими, тому не знижують наукової цінності дослідження та його практичне значення.

Вважаю за доцільне для дискусії поставити наступні запитання:

1. В чому проявляється специфіка послуг у сфері соціального забезпечення як різновиду адміністративних послуг?

2. Які заходи дали б змогу зменшити кількість звернень до суду з приводу захисту прав суб'єктів звернення за адміністративними послугами найбільш радикально?

3. Яким чином необхідно посилювати каральну процесуальну функцію адміністративного суду?

6. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Осіпової Олени Олександрівни на тему «Особливості судового захисту прав суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг» є завершеним дослідженням, в якому вирішено важливе завдання з удосконалення механізму захисту прав суб'єктів звернення за отриманням адміністративних послуг. За рівнем наукової новизни, актуальністю, теоретичною і практичною цінністю дисертація Осіпової Олени Олександрівни відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку

присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44.

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор юридичних наук, доцент,

завідувачка кафедри кримінально-правових дисциплін

та судочинства Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

Ольга БОНДАРЕНКО

*Людмила Бондаренко О.С. завідувачка
фахівцев І категорії М.С. Сімонова М.С. (Сімонова)*

